

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની વડી અદાલતમાં

રિટ અરજી (પી.આઈ.એલ.) ક્રમાંક ૧૫૪ / ૨૦૧૪

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ભાસ્કર ભટ્ટાચાર્ય સહી./-

અને

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ જે.બી. પારડીવાળા સહી./-

=====

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા
૨	પત્રકારને રીફર કરવામાં આવશે કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની ખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના
૫.	શું તે સિવિલ જજને મોકલવાનું છે?	ના

=====

શશિકાંત મોહનલાલ ઠક્કર....અરજદાર(ઓ)

વિરુદ્ધ

રાજ્ય ચૂંટણી આયોગ અને ૧....પ્રતિવાદી(ઓ)

=====

હાજરી: અરજદાર(ઓ) નં. ૧ તરફથી અધીવક્તા શ્રી એસપી મજમુદાર સાથે
અધીવક્તા શ્રી વિમલ એ પુરોહિત, અરજદાર(ઓ) નં. ૧ તરફથી અધીવક્તા શ્રી
મૃગેશ એ બારોટ, પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૨ તરફથી એમ.એસ. મૈથિલી મહેતા,
એ.જી.પી.

=====

કોરમ: માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ભાસ્કર ભટ્ટાચાર્ય અને

માનનીય શ્રી ન્યાયાધીશ જે.બી. પારડીવાળા

તારીખ : ૦૫/૦૯/૨૦૧૪

સી.એ.વી. ચુકાદો

(દ્વારા : માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ જે.બી.પારડીવાળા)

૧. આ જાહેર હિતની વાદના સ્વરૂપની આ રિટ-અરજી દ્વારા, અરજદારે, જે પ્રેક્ટિસ કરતા વકીલ છે, નીચે મુજબની રાહતો માટે પ્રાર્થના કરી છે:

“૧૨.

(એ) યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા અને અનુબંધ-ડી સામૂહિકમાં રહેલા આક્ષેપિત આદેશોને રદ કરવા તેમજ વધુમાં એ ઠરાવવાની અને જાહેર કરવાની કૃપા કરવામાં આવે કે તે ગેરકાયદેસર છે, અને તેની સતત અમલવારી તથા અમલીકરણ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૪૩ (કે) નો ભંગ કરે છે;

(બી) એવું ઠરાવવું અને જાહેર કરવું કે ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૪૩ કે હેઠળ રાજ્ય ચૂંટણી પંચની કોઈપણ સત્તાઓ ગામ પંચાયતની ચૂંટણી યોજવા માટે રાજ્ય સત્તાધિકારીઓને સોંપી શકાતી નથી, સિવાય કે મતદાર ચાદીની તૈયારી માટે કલમ ૨૦ (૨) હેઠળ જે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે તે મુજબ;

(સી) કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં જેવું ન્યાયસંગત અને આવશ્યક માનવામાં આવે તેવી અન્ય તથા વધુ રાહત(ઓ) મંજૂર કરવામાં આવે;”

૨. અરજદાર દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલો મામલો આ રીતે સંક્ષેપિત કરી શકાય:

૨.૧ અરજદારના જણાવ્યા મુજબ, ૨૬ કરવામાં આવેલ ગુજરાત પંચાયતો અધિનિયમ, ૧૯૬૧ હેઠળ, ઉપકલેક્ટરના દરજ્જાથી નીચા ન હોય એવા મહેસૂલ વિભાગના અધિકારીઓ દ્વારા ચૂંટણી યોજવામાં આવતી હતી. સંબંધિત જિલ્લાઓના જિલ્લા કલેક્ટર, ૧૯૬૧ના અધિનિયમ હેઠળ ચૂંટણી સત્તાધિકારી હતા. અંતે, સત્તામાં રહેલા કોઈપણ રાજકીય પક્ષના પ્રભાવથી મુક્ત રહી, પંચાયત ચૂંટણી નિષ્પક્ષ અને પારદર્શક રીતે યોજાય તે હેતુથી, ભારતના સંવિધાનમાં ૭૩મા સુધારા દ્વારા, ૨૪મી એપ્રિલ ૧૯૯૩થી અસરકારક રીતે ભાગ લેનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો. અનુચ્છેદ ૨૪૩ કે અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો, જે પંચાયતો માટેની ચૂંટણી અંગે જોગવાઈ કરે છે.

૨.૨ તદનુસાર, રાજ્ય ચૂંટણી આયુક્તની નિયુક્તિ રાજ્યના રાજ્યપાલ દ્વારા કરવામાં આવે છે અને તેમની સેવા શરતો પણ રાજ્યપાલ દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવે છે. ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૪૩ કે માં જોગવાઈ કરાયેલ મુજબ, પંચાયતો માટેની તમામ ચૂંટણી સંબંધે મતદાર યાદીઓની તૈયારીઓનું અધિપર્યવક્ષણ, દિશાનિર્દેશન અને નિયંત્રણ તથા તેવી તમામ ચૂંટણીઓના આયોજન અને આયોજન-સંચાલનનો સત્તા રાજ્ય ચૂંટણી આયુક્તનો સમાવેશ ધરાવતા રાજ્ય ચૂંટણી આયોગમાં નિહિત છે.

૨.૩ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૪૩ કેની કલમ (૩) વધુમાં એવું જોગવાઈ કરે છે કે, કોઈ રાજ્યના રાજ્યપાલ રાજ્ય ચૂંટણી આયોગ દ્વારા વિનંતી કરવામાં આવે તો, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૪૩ કેની કલમ (૧) હેઠળ રાજ્ય ચૂંટણી આયોગને સોંપવામાં આવેલ કાર્યોના નિર્વહ માટે જેટલો કર્મચારીવર્ગ જરૂરી હોય તેટલો રાજ્ય ચૂંટણી આયોગને ઉપલબ્ધ કરાવશે.

૨.૪ બંધારણીય સુધારા સાથે સુસંગત રીતે, ગુજરાત પંચાયતો અધિનિયમ, ૧૯૯૩ કલમ ૧૫, ઉપકલમ (૩) દ્વારા સમાન જોગવાઈ કરે છે, જેના હેઠળ ચૂંટણીઓનું અધિપરિવેક્ષણ, નિર્દેશન અને નિયંત્રણ રાજ્ય ચૂંટણી આયોગમાં નિહિત છે.

૨.૫ અધિનિયમ ૧૯૯૩ ની કલમ ૧૫ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતાં, રાજ્ય ચૂંટણી આયોગને અધિનિયમ અને ચૂંટણી નિયમો હેઠળ સત્તાઓ પ્રદાન કરવામાં આવી છે.

૨.૬ અરજદારના જણાવ્યા મુજબ, ચૂંટણી યોજવાની પ્રક્રિયામાં પારદર્શિતા સુનિશ્ચિત થાય તે હેતુથી રાજ્ય ચૂંટણી પંચની સત્તાઓનું કોઈપણ સરકારી અધિકારીને સામાન્ય પ્રત્યાયોજન અધિનિયમ ૧૯૯૩માં કરવામાં આવ્યું નથી. મતદારચાદીની તૈયારી અને તેની જાળવણીના મર્યાદિત હેતુ માટે, રાજ્ય ચૂંટણી પંચને અધિનિયમ ૧૯૯૩ની કલમ ૨૦ (૨) હેઠળ રાજ્ય સરકારના અધિકારીઓને “નિર્દિષ્ટ અધિકારીઓ” તરીકે નિયુક્ત કરવાની સત્તા અપાયેલ છે.

૨.૭ અરજદારના જણાવ્યા અનુસાર, અધિનિયમની કલમ ૨૦ (૨) માત્ર તે નિયમનો અપવાદ છે કે રાજ્ય ચૂંટણી પંચ દ્વારા અધિકારનું પ્રત્યાયોજન, અધિનિયમ, ૧૯૯૩ ની કલમ ૨૦ (૨) હેઠળ જોગવાયેલ અધિકારી સિવાય, અન્ય કોઈ સરકારી અધિકારીને કરવામાં આવતું નથી.

૨.૮ અધિનિયમ, ૧૯૯૩ ની કલમ ૯ હેઠળ દરેક ગ્રામ પંચાયત માટે અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિ માટે બેઠકો અનામત રાખવાની તેમજ પંચાયતની બેઠકોની સંખ્યા નક્કી કરવાની સત્તા રાજ્ય સરકારને સોંપવામાં આવી છે. આવી સત્તાઓ અધિનિયમ, ૧૯૯૩ ની કલમ ૨૭૧ હેઠળ કલેક્ટરને સોંપવામાં આવી છે. જોકે, પંચાયત વિસ્તારને વિવિધ વોર્ડોમાં, અર્થાત્

મતવિસ્તારોમાં, વહેંચવાની અને તેમની સીમાઓમાં ફેરફાર કરવાની તથા ફરતા ક્રમથી વિવિધ વોર્ડોને અલગ પ્રકારની અનામત બેઠકો ફાળવવાની સત્તા અધિનિયમ હેઠળ રાજ્ય ચૂંટણી આયોગને સોંપવામાં આવી છે. નિયમો પણ એવો નિર્ણય રાજ્ય ચૂંટણી આયોગ દ્વારા લેવામાં આવે તેવી જોગવાઈ કરે છે. તેથી, અરજદારના મતે, અધિનિયમ તેમજ તેના હેઠળ બનાવવામાં આવેલા નિયમો મુજબ રાજ્ય ચૂંટણી આયોગ દ્વારા રાજ્ય સરકારના અધિકારીઓને આવી સત્તાઓ સોંપવાની કોઈ જોગવાઈ નથી.

૨.૯ અરજદારની વ્યથા એ છે કે મતદાર યાદીઓની અયોગ્ય તૈયારીઓ તથા અનામત બેઠકોના ફાળવણીના ગેરકાયદેસર પરિભ્રમણ અંગે તેમણે રાજ્ય ચૂંટણી આયોગનું અનેક વખત ધ્યાન દોર્યું છે, પરંતુ દુર્ભાગ્યવશ રાજ્ય ચૂંટણી આયોગે તેની કોઈ દખલ લીધી નથી અને અરજદારની આવી રજૂઆતો સંબંધિત કલેક્ટરને મોકલી આપે છે. અરજદારે પોતાની રજૂઆતોમાં દર્શાવેલી ગેરકાયદેસરતાઓ અંગે કલેક્ટર પણ સંજ્ઞાન લેવામાં નિષ્ફળ ગયો છે.

૨.૧૦ અરજદારના કહેવા મુજબ, ૧૯૯૫થી ૧૩મી જૂન ૨૦૧૧ સુધી અત્યાર સુધીમાં જારી કરવામાં આવેલી જાહેરનાઓ ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૪૩ કે સાથે સીધો વિરોધાભાસ ધરાવે છે. અરજદારે સમયાંતરે જારી કરવામાં આવેલા આદેશો પર આધાર રાખીને એ બાબત ઉજાગર કરી છે કે રાજ્ય ચૂંટણી પંચ, ગુજરાત પંચાયતો અધિનિયમ, ૧૯૯૩ તથા ગુજરાત પંચાયતો ચૂંટણી નિયમો, ૧૯૯૪ની વિવિધ જોગવાઈઓના પરિપ્રેક્ષ્યમાં રાજ્ય ચૂંટણી પંચની સત્તાઓનો

ઉપયોગ કરવા માટે પોતાની તમામ સત્તાઓ જિલ્લાઓના કલેક્ટરોના હિતમાં પ્રતિનિયુક્ત કરે છે.

૨.૧૧ તેથી, અરજદારના જણાવ્યા મુજબ, રાજ્ય ચૂંટણી આયોગ દ્વારા જિલ્લામાં કલેક્ટરના પક્ષે સત્તાનું આપું પ્રત્યાયોજન ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૪૩-કે માં નિર્ધારિત બંધારણીય આદેશના વિરુદ્ધ છે.

૨.૧૨ તેથી, આ અરજી.

૩. અરજદાર તરફથી કરવામાં આવેલી રજૂઆતો:-

૩.૧ શ્રી.મજમુદાર, અરજદાર તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે અમારી સમક્ષ જોરશોરથી દલીલ કરી કે પંચાયતો માટેની તમામ ચૂંટણી અંગે મતદારચાદીઓની તૈયારીનું અધિપરિવેક્ષણ, દિશાનિર્દેશન અને નિયંત્રણ તેમજ તેવી તમામ ચૂંટણીઓનું સંચાલન રાજ્ય ચૂંટણી પંચમાં નિહિત છે, જે રાજ્યપાલ દ્વારા નિયુક્ત રાજ્ય ચૂંટણી આયુક્તથી બનેલું હોય છે. તેમ છતાં, રાજ્ય ચૂંટણી પંચે સમગ્ર સમયગાળામાં માત્ર ફરિયાદો/રજૂઆતો જિલ્લા કલેક્ટરને મોકલી આપીને ટપાલખાનાં જેવી ભૂમિકા જ ભજવી છે. શ્રી.મજમુદાર રજૂ કરે છે કે રાજ્ય ચૂંટણી પંચની સત્તાઓ કલેક્ટર/ ઉપકલેક્ટરને સોંપવાનો કૃત્ય ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૪૩-કે તથા અધિનિયમ, ૧૯૯૩ ની કલમો ૯ (૫), ૧૫ (૧), ૧૫ (૩), ૧૫ (૪), ૧૬ (૧) અને ૧૬ (૪) તથા નિયમો, ૧૯૯૪ ના બંધારણીય આદેશથી પર છે.

૩.૨ ઉપર ઉલ્લેખિત તેવી પરિસ્થિતિઓમાં, શ્રી. મજમુદાર રજૂ કરે છે કે અરજીમાં યથાર્થતા હોઈ, તે મંજૂર કરવામાં આવે અને માંગવામાં આવેલી રાહતો મંજૂર કરવામાં આવે.

જ. અરજદાર તરફથી હાજર થયેલ વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા બાદ અને નોંધ પર ઉપલબ્ધ સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા બાદ, આ રિટ-અરજીમાં અમારી વિચારણા માટે ઉભો થતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે અરજદારે જે રીતે ફરિયાદ કરી છે તે મુજબ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૪૩ ક (૧) નો કોઈ ભંગ થયો છે કે નહીં.

પ. અરજદાર તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી. મજમુદારે રજૂ કરેલ દલીલો તરફ વળતાં પહેલાં, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૪૩ કે નો અવલોકન કરવું લાભદાયી રહેશે.

“૨૪૩કે. પંચાયતો માટેની ચૂંટણી.-(૧) પંચાયતો માટેની તમામ ચૂંટણીઓ માટે મતદાર યાદીઓ તૈયાર કરવાની તેમજ તેવી તમામ ચૂંટણીઓના આયોજનની દેખરેખ, દિશાનિર્દેશ અને નિયંત્રણ, રાજ્યપાલ દ્વારા નિયુક્ત કરવાના રાજ્ય ચૂંટણી આયુક્તથી બનેલા રાજ્ય ચૂંટણી આયોગમાં નિક્ષેપિત રહેશે.

(૨) રાજ્યની વિધાનસભા દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કોઈપણ કાયદાની જોગવાઈઓને આધીન રહીને, રાજ્ય ચૂંટણી આયુક્તની સેવાની શરતો અને

પદનો કાર્યકાળ એવો રહેશે જે રાજ્યપાલ નિયમ દ્વારા નિર્ધારિત કરે: પરંતુ શરત એવી કે રાજ્ય ચૂંટણી આયુક્તને તેના પદ પરથી માત્ર વડી અદાલતના ન્યાયાધીશને જે રીતે અને જે આધારોએ દૂર કરી શકાય છે તે જ રીતે અને તે જ આધારોએ જ દૂર કરી શકાશે અને રાજ્ય ચૂંટણી આયુક્તની નિમણૂક પછી તેની સેવાની શરતોમાં તેના અહિંતમાં ફેરફાર કરવામાં આવશે નહીં.

(૩) રાજ્યપાલ, રાજ્ય ચૂંટણી આયોગ દ્વારા તેવી પિનંતી કરવામાં આવે ત્યારે, ખંડ (૧) દ્વારા રાજ્ય ચૂંટણી આયોગને સોંપાયેલ કાર્યોના નિર્વહ માટે જેટલો કર્મચારીવર્ગ આવશ્યક હોય તે રાજ્ય ચૂંટણી આયોગને ઉપલબ્ધ કરાવશે.

(૪) આ સંવિધાનની જોગવાઈઓને આધીન રહીને, રાજ્યનું વિધાનમંડળ કાયદા દ્વારા પંચાયતોની ચૂંટણીઓ સંબંધિત અથવા તે સાથે જોડાયેલા તમામ વિષયો અંગે જોગવાઈ કરી શકે છે. ”

૬. અમે ગુજરાત પંચાયતો અધિનિયમ, ૧૯૯૩ ની કેટલીક સંબંધિત જોગવાઈઓ પર પણ દૃષ્ટિ કરી શકીએ છીએ.

૬.૧ કલમ ૨ (૨૩) માં “રાજ્ય ચૂંટણી આયોગ” ની વ્યાખ્યા કરવામાં આવી છે.

“૨(૨૩) “રાજ્ય ચૂંટણી આયોગ” નો અર્થ આના કલમ ૨૪૩ –કેની ઉપકલમ (૧) માં ઉલ્લેખિત રાજ્ય ચૂંટણી આયોગ થાય છે

બંધારણ.”

૬.૨ કલમ ૯ ગામ પંચાયતોની રચના સંબંધિત છે. કલમ ૯(૫) નીચે મુજબ છે:

“કલમ ૯ : ગ્રામ પંચાયતોની રચના

(૧)

(૫)(અ) (૧) રાજ્યની દરેક ગ્રામ પંચાયતમાં અનુસૂચિત જાતિઓ અને અનુસૂચિત જનજાતિઓ માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા બેઠકો અનામત રાખવામાં આવશે અને આ પ્રમાણે અનામત રાખવામાં આવેલી બેઠકોની સંખ્યા, શક્ય તેટલી હદ સુધી, તે પંચાયતની કુલ બેઠકોની સંખ્યા સામે એ જ પ્રમાણમાં રહેશે જે પ્રમાણ તે ગામમાં અનુસૂચિત જાતિઓની વસ્તીનું અથવા, જે કેસ હોય તે મુજબ, તે ગામમાં અનુસૂચિત જનજાતિઓની વસ્તીનું, તે ગામની કુલ વસ્તી સામે હોય, અને આવી બેઠકો રાજ્ય ચૂંટણી આયોગ દ્વારા નિર્ધારિત રીતે તે ગામના વિવિધ વોર્ડોમાં ફરતી પદ્ધતિથી ફાળવવામાં આવશે.

(૨) જ્યાં કોઈ ગામમાં રાજ્ય સરકારના અભિપ્રાય મુજબ સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગોની વસ્તી હોય, ત્યાં ગામ પંચાયતની કુલ બેઠકોની સંખ્યામાંથી દસમો ભાગ જેટલી બેઠકો રાજ્ય સરકાર દ્વારા સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગો માટે અનામત રાખવામાં આવશે અને આવી બેઠકો તે

ગામના વિવિધ વોર્ડોમાં નિર્ધારિત રીત મુજબ રાજ્ય ચૂંટણી પંચ દ્વારા ફરતા ક્રમથી ફાળવવામાં આવશે.

(ઈઆ) એવા ગામ પંચાયતના કેસમાં, જેના સમગ્ર સ્થાનિક વિસ્તારનો સમાવેશ અનુસૂચિત વિસ્તારોમાંથી કોઈપણ વિસ્તારમાં થતો હોય, ઉપખંડ (૧) હેઠળ અનુસૂચિત જનજાતિઓ માટે અનામત રાખવામાં આવેલી બેઠકોની સંખ્યા એવી સંખ્યાએ વધારવામાં આવશે કે જે ગામ પંચાયતની કુલ બેઠકોની સંખ્યાના અડધાથી ઓછી ન હોય. ”

(બી) ખંડ (એ) હેઠળ આરક્ષિત બેઠકોની કુલ સંખ્યાના એક તૃતીયાંશ બેઠકો, અનુસૂચિત જાતિઓ, અનુસૂચિત જનજાતિઓ અથવા, જેમ બને તેમ, સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગોની સ્ત્રીઓ માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા આરક્ષિત કરવામાં આવશે.

(સી) ગામ પંચાયતની કુલ બેઠકોમાંથી એક તૃતીયાંશ બેઠકો (જેમાં અનુસૂચિત જાતિઓ, અનુસૂચિત જનજાતિઓ અને સામાજિક તથા શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગોની મહિલાઓ માટે અનામત રાખવામાં આવેલી બેઠકોની સંખ્યાનો સમાવેશ થાય છે) મહિલાઓ માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા અનામત રાખવામાં આવશે અને આવી બેઠકો રાજ્ય ચૂંટણી પંચ દ્વારા નિર્ધારિત રીત મુજબ ગામના વિવિધ વોર્ડોને પરિભ્રમણ પદ્ધતિથી ફાળવવામાં આવશે. ”

૬.૩ કલમ ૧૫ (૧) ચૂંટણી સંબંધિત છે.

“કલમ ૧૫ : ચૂંટણી (૧) પંચાયતના સભ્યોની ચૂંટણી આ બાબતમાં રાજ્ય ચૂંટણી આયોગ જે તારીખ નિમણૂક કરે તે તારીખે યોજવામાં આવશે: જોકે, શરત એવી છે કે –

(૧) પંચાયતના પાંચ વર્ષના કાર્યકાળની અવધિ પૂર્ણ થવાના કારણે પંચાયતનું પુનર્ગઠન થવાના કિસ્સામાં, તેવી તારીખ તે અવધિ પૂર્ણ થવાના બે મહિના કરતાં પહેલાં અથવા પંદર દિવસ કરતાં પાછળની ન હોવી જોઈએ.

(૨) પંચાયત વિઘટિત થવાને કારણે પંચાયતની પુનઃરચનાના કિસ્સામાં, જ્યાં વિઘટિત થયેલી પંચાયત જે અવધિ સુધી ચાલુ રહી હોત તે અવધિનો બાકી રહેલો સમય છ મહિના અથવા છ મહિનાથી વધુ હોય, ત્યાં એવી તારીખ પંચાયતના વિઘટન ની તારીખથી બે મહિનાથી મોડાની હોવી નહીં, (૩) પંચાયત વિઘટિત થવાને કારણે પંચાયતની પુનઃરચનાના કિસ્સામાં, જ્યાં વિઘટિત થયેલી પંચાયત જે અવધિ સુધી ચાલુ રહી હોત તે અવધિનો બાકી રહેલો સમય છ મહિનાથી ઓછો હોય, ત્યાં એવી તારીખ તે ઓછી અવધિ પૂર્ણ થવા પૂર્વે બે મહિનાથી વહેલી અથવા પંદર દિવસથી મોડાની હોવી નહીં, સિવાય કે રાજ્ય સરકારની મંજૂરીથી, જે મંજૂરી પૂર્વલક્ષી અથવા અનુવર્તી, બંને રીતે આપવામાં આવી શકે.

(૨) આવી ચૂંટણી નિયત કરાયેલ રીત મુજબ યોજવામાં આવશે. (૩) આવી ચૂંટણીના આયોજનનું અધિદર્શન, નિર્દેશન અને નિયંત્રણ રાજ્ય ચૂંટણી આયોગમાં નિહિત રહેશે.

(જ) ચૂંટાયેલા સભ્યોના નામો રાજ્ય ચૂંટણી આયોગ દ્વારા નિર્ધારિત રીત મુજબ પ્રકાશિત કરવામાં આવશે.”

૬.૪ કલમ ૧૬ ચૂંટણી વિભાગો માટે જોગવાઈ કરે છે.

“કલમ ૧૬ : ચૂંટણી વિભાગો

(૧) ગામ પંચાયતના સભ્યોની ચૂંટણીના હેતુસર, રાજ્ય ચૂંટણી પંચ દ્વારા કોઈ ગામને કલમ ૮ ની ઉપકલમ (જ) માં તે ગામની ગામ પંચાયત અંગે નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવેલ સભ્યોની કુલ સંખ્યાના બરાબર એટલા એકસભ્ય વોર્ડોમાં વહેંચવામાં આવશે, અને તેવી રીતે વહેંચવામાં આવશે કે શક્ય તેટલી હદ સુધી તમામ વોર્ડોની વસ્તી સમાન રહે; અને દરેક એવા વોર્ડમાંથી એક સભ્યની ચૂંટણી કરવામાં આવશે.

(૨) તાલુકા પંચાયત માટે સભ્યોની ચૂંટણીના હેતુસર, રાજ્ય “ચૂંટણી પંચ દ્વારા કોઈ તાલુકાને કલમ ૧૦ ની ઉપકલમ (જ) માં તે તાલુકાની તાલુકા પંચાયત અંગે નિર્દિષ્ટ ચૂંટાયેલા સભ્યોની કુલ સંખ્યાની બરાબર જેટલા એકસભ્ય પ્રાદેશિક મતવિસ્તારોમાં વહેંચવામાં આવશે અને તે રીતે વહેંચવામાં આવશે કે તમામ પ્રાદેશિક મતવિસ્તારોની વસ્તી શક્ય તેટલી સમાન રહે અને દરેક પ્રાદેશિક મતવિસ્તારની હદબંધિ એવી રીતે કરવામાં આવશે કે તેમાં શક્ય તેટલા પ્રમાણમાં ગામના પૂર્ણ વોર્ડોનો સમાવેશ થાય અને આવા દરેક મતવિસ્તારમાંથી એક સભ્ય ચૂંટવામાં આવશે.

(૩) જિલ્લા પંચાયતના સભ્યોની ચૂંટણીના હેતુઓ માટે, રાજ્ય ચૂંટણી પંચ દ્વારા કોઈ જિલ્લાને કલમ ૧૧ની ઉપકલમ (૪)માં તે જિલ્લાના જિલ્લા પંચાયત અંગે નિર્દિષ્ટ કરાયેલા ચૂંટાયેલા સભ્યોની કુલ સંખ્યાના તેટલા એકસભ્યીય પ્રાદેશિક મતવિસ્તારોમાં વિભાજિત કરવામાં આવશે અને તે રીતે વિભાજિત કરવામાં આવશે કે તમામ પ્રાદેશિક મતવિસ્તારોની વસ્તી શક્ય તેટલી હદ સુધી સમાન રહે અને દરેક પ્રાદેશિક મતવિસ્તારનું પરિસીમન તે રીતે કરવામાં આવશે કે તેમાં શક્ય તેટલી હદ સુધી કોઈ તાલુકાના પૂર્ણ પ્રાદેશિક મતવિસ્તારોનો સમાવેશ થાય; અને આવા દરેક મતવિસ્તારમાંથી એક સભ્ય ચૂંટવામાં આવશે.

(૪) કલમ ૧૩ હેઠળ પંચાયતના કાર્યકાળની અવધિ પૂર્ણ થવાની તારીખ પહેલાં વધુમાં વધુ બે મહિના સુધીના કોઈપણ સમયે, અને જે પંચાયત આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ કલમ ૧૩ મુજબ તેના કાર્યકાળની અવધિ પૂર્ણ થવાથી અન્યથા રચવામાં આવવાની અથવા પુનઃરચવામાં આવવાની હોય તેવા કેસમાં, તેવી રચના થવાની હોય અથવા, જે પ્રમાણે કેસ હોય તે પ્રમાણે, પુનઃરચના થવાની હોય તે પહેલાંના આવા કોઈપણ સમયે, રાજ્ય ચૂંટણી આયોગ માટે કાયદેસર રહેશે કે –

(એ) સંબંધિત ગામના કોઈપણ વોર્ડની સીમાઓ, ગામ પંચાયત સંબંધિત સામાન્ય ચૂંટણીના હેતુસર, લેખિતમાં નોંધવાનાં કારણો દર્શાવી ફેરફાર કરવા.

(બી) સંબંધિત તાલુકા અથવા જિલ્લાની પંચાયત સંબંધિત સામાન્ય ચૂંટણીના હેતુસર, લેખિતમાં નોંધવાનાં કારણો દર્શાવી, સંબંધિત તાલુકા અથવા જિલ્લાના કોઈપણ પ્રાદેશિક મતવિસ્તારની સીમાઓમાં ફેરફાર કરવો.

(પ) ઉપકલમ (૧) હેઠળ રચાયેલ દરેક વોર્ડ અને ઉપકલમો (૨) હેઠળ રચાયેલ દરેક પ્રાદેશિક મતવિસ્તાર અને

(૩) ઉપકલમ (૪) હેઠળ, જો કોઈ ફેરફાર કરવામાં આવ્યો હોય, તો તેનાં આધીન રહીને ચૂંટણી વિભાગ ગણાશે. ”

૬.૫ મતદારોની યાદી અંગે કલમ ૨૦ છે.

“કલમ ૨૦ : મતદારોની યાદી

(૧) સંબંધિત ચૂંટણી વિભાગમાં સમાવેશ પામેલા વિધાનસભા મતવિસ્તારના જેટલા ભાગ માટે તે સમય દરમિયાન અમલમાં રહેલા કેન્દ્રીય અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ તૈયાર કરાયેલ ગુજરાત વિધાનસભાની ચૂંટણી યાદી, ઉપકલમ (૩) હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈપણ સુધારો, કાપણી અથવા ઉમેરો અથવા ઉપકલમ (૫) હેઠળ કોઈ નામનો સમાવેશ થવા આધીન રહી, તે ચૂંટણી વિભાગ માટે મતદારોની યાદી ગણાશે.

(૨) રાજ્ય ચૂંટણી આયોગ આ બાબતમાં જે રાજ્ય સરકારના અધિકારીને નિર્દિષ્ટ કરે તેવા અધિકારીને (આગળ જઈને “નિર્દિષ્ટ અધિકારી” તરીકે

ઉલ્લેખિત) આયોગની દેખરેખ, નિર્દેશ અને નિયંત્રણને આધીન રહી, દરેક ચૂંટણી વિભાગ માટે મતદારોની યાદી જાળવવાની રહેશે, અને તે યાદી નિર્ધારિત રીતથી પ્રકાશિત કરવામાં આવશે.

(૩) જો આ બાબતે તેની સમક્ષ કરવામાં આવેલી અરજી પર અથવા સ્વપ્રેરિત રીતે નિર્દિષ્ટ અધિકારીને એવું સંતોષ થાય કે મતદારોની યાદી, યાદીમાં રહેલી કોઈ ભૂલના કારણે, ગુજરાત વિધાનસભાની ચૂંટણી નામાવલીના સંબંધિત ભાગ સાથે અસંગત છે, તો તે ઉક્ત ચૂંટણી નામાવલી સાથે તેને સુસંગત બનાવવા માટે યાદીમાં સુધારો કરશે અને તે હેતુસર તે યાદીમાંની કોઈપણ નોંધમાં સુધારો કરી શકશે, તેને કાઢી શકશે અથવા નવી નોંધ ઉમેરી શકશે.

(૪) કેન્દ્રીય અધિનિયમ હેઠળ, લાયકાતની તારીખ પછી ગુજરાત વિધાનસભાની મતદાર યાદીના સંબંધિત ભાગમાં નોંધણી પામવાનો હકદાર બનેલી કોઈપણ વ્યક્તિ, પોતાનું નામ યાદીમાં સમાવવાનો અરજીપત્ર નિર્દિષ્ટ અધિકારી સમક્ષ કરી શકે છે.

(૫) જ્યાં નિર્દિષ્ટ અધિકારી, તેને જરૂરી લાગતી તેવી તપાસ કર્યા પછી, કેન્દ્રીય અધિનિયમ હેઠળ ગુજરાત વિધાનસભાની મતદાર યાદીના સંબંધિત ભાગમાં અરજદારનું નોંધણી થવા માટે હકદાર હોવાનું સંતોષ પામે, ત્યાં તે અરજદારનું નામ મતદારની યાદીમાં સમાવેશ કરવા માટે નિર્દેશ આપશે: પરંતુ, જો અરજદાર આ અધિનિયમ હેઠળ અથવા તત્કાલ અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદા હેઠળ મત આપવા માટે અયોગ્ય ઠરે, તો એવો કોઈ નિર્દેશ આપવામાં આવશે નહીં

(૬) ચૂંટણી વિભાગ માટેની મતદારોની યાદીમાં કોઈ પણ નોંધની કોઈ સુધારા, કાપણી અથવા ઉમેરો ઉપકલમ (૩) હેઠળ કરવામાં આવશે નહીં અને તે યાદીમાં કોઈ નામનો સમાવેશ કરવા અંગેનો કોઈ નિર્દેશ ઉપકલમ (૫) હેઠળ આપવામાં આવશે નહીં, તેવા દિવસ વચ્ચેના અવધિ દરમિયાન, જે રાજ્ય ચૂંટણી આયોગ આ બાબતે સામાન્ય અથવા વિશેષ આદેશ દ્વારા સૂચિત કરે અને ચૂંટણી વિભાગમાં સંબંધિત કોઈપણ ચૂંટણી પૂર્ણ થવાની તારીખ સુધી.

સ્પષ્ટીકરણ:— આ કલમમાં “પાત્રતા તારીખ” શબ્દપ્રયોગનો અર્થ કેન્દ્રીય અધિનિયમની કલમ ૧૪ ના ખંડ (બી) માં જેવો છે,

(૭) મતદારોની યાદી આ કલમ હેઠળ અંતિમ રીતે તૈયાર કરવામાં આવ્યા પછી, નિર્ધારિત રીતે પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે અને તેની અંતિમ પ્રસિદ્ધિ થતાં જ તે તત્કાળ અમલમાં આવશે.”

૭. હવે આપણે રાજ્ય ચૂંટણી આયોગ દ્વારા પારિત આદેશોમાંના એક આદેશ પર નજર કરી શકીએ છીએ, જે અરજદારના મતે કાયદામાં જોગવાઈ ન કરાયેલ સત્તાના પ્રત્યાયોજન સમાન છે.

“વાંચો:— ભારતના બંધારણની કલમ ૨૪૩ (કે).

આદેશ

અનુચ્છેદ ૨૪૩ ની કલમ (૧) હેઠળ પંચાયતો માટેની મતદાર યાદીઓની તૈયારી ઉપરનું અધિપર્યવક્ષણ, માર્ગદર્શન અને નિયંત્રણ તથા પંચાયતોની તમામ ચૂંટણીઓના સંચાલનનો અધિકાર રાજ્ય ચૂંટણી આયોગમાં નિહિત કરવામાં આવ્યો છે. અનુચ્છેદની કલમ (૩) હેઠળ, રાજ્ય સરકારે રાજ્ય ચૂંટણી આયોગને સોંપવામાં આવેલા કાર્યોના નિર્વહ માટે તમામ જિલ્લાઓના કલેક્ટરો તથા કલેક્ટરોના અધીન તેમના સ્ટાફની સેવાઓ આયોગને ઉપલબ્ધ કરાવી છે.

આ બાબતને ધ્યાનમાં લેતાં, કલેક્ટરો અને કલેક્ટરોનો સ્ટાફ રાજ્ય ચૂંટણી આયોગના અધિકારીઓ અને કર્મચારીઓ બની જાય છે.

ગામ પંચાયતોના વિવિધ વોર્ડો તથા ગામ પંચાયતોના સરપંચોના પદો માટેની ચૂંટણીઓ રાજ્ય ચૂંટણી પંચ દ્વારા યોજવાની હોય છે; આ બેઠકો માટેની ચૂંટણીઓનું આયોજન કરવા હેતુસર, આ આદેશની અનુસૂચીમાં વિનિર્દિષ્ટ ગુજરાત પંચાયતો અધિનિયમ, ૧૯૯૩ અને ગુજરાત પંચાયતો ચૂંટણી નિયમો, ૧૯૯૪ની વિવિધ જોગવાઈઓના અનુસંધાને જિલ્લાઓના કલેક્ટરોને રાજ્ય ચૂંટણી પંચની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી શકે તે સક્ષમ બનાવવું યોગ્ય માનવામાં આવે છે.

આથી વધુમાં એવો નિર્દેશ કરવામાં આવે છે કે આદેશો, નોટિસો, અધિસૂચનાઓ રાજ્ય ચૂંટણીના અધિકારીઓ તરીકે કલેક્ટરો દ્વારા જારી કરવામાં આવે

કમિશન, આ સત્તાઓના ઉપયોગ અંગે કોઈપણ સંશય દૂર કરવા માટે, એવો નિર્દેશ કરવામાં આવે છે કે આદેશો, નોટિસો, અધિસૂચનાઓ કલેક્ટરો દ્વારા 'રાજ્ય ચૂંટણી કમિશનના કલેક્ટર અને અધિકારી' તરીકે જારી કરવામાં આવશે।

હુકમથી, સહી/-
(વાચ.જે.દીક્ષિત)
સચિવ રાજ્ય ચૂંટણી પંચ

પ્રતિ,

તમામ કલેક્ટરશ્રીઓ

નકલ સવિનય રવાના:

તમામ જિલ્લા વિકાસ અધિકારીશ્રીઓ

નકલ સવિનય રવાના જાણ સારું:

અધિક મુખ્ય સચિવશ્રી,

પંચાયત અને ગ્રામ ગૃહ નિર્માણ વિભાગ, સચિવાલય, ગાંધીનગર.

વિકાસ કમિશનરશ્રી, ગાંધીનગર.

સિલેક્ટ ફાઇલ.

પરિશિષ્ટ

૧. ગુજરાત પંચાયતો અધિનિયમ, ૧૯૯૩: કલમ ૧૫ (૧) : પંચાયતોના સભ્યોની ચૂંટણીની તારીખ નિમણૂક કરવી. કલમ ૧૫ (૪) : ચૂંટાયેલા સભ્યોનાં નામોનું પ્રકાશન.

૨. ગુજરાત પંચાયત ચૂંટણી નિયમો, ૧૯૯૪ : નિયમ ૫ (૧) : રિટર્નિંગ અધિકારીનું નિયુક્તિકરણ/ નામાંકન. નિયમ ૫ (૨) : સહાયક રિટર્નિંગ અધિકારીની નિમણૂક. નિયમ ૮ : મતદાન મથકોની મંજૂરી. નિયમ ૯ (૧) : ચૂંટણીના વિવિધ તબક્કાઓ નક્કી કરવું અને તેની અધિકૃત રાજપત્રમાં પ્રસિદ્ધિ. નિયમ ૯ (૨) : ચૂંટણી પૂર્ણ થવાની તારીખ સહિત ચૂંટણીના તબક્કાઓ માટે વિવિધ તારીખો નક્કી કરવી. નિયમ ૧૮ (૨) : સ્પર્ધાત્મક ઉમેદવારોની યાદી અને તેમના ચિહ્નોની નકલ મેળવવી. નિયમ ૨૨ (૨) : ફોર્મ ૧૨ માં પરિણામની ઘોષણાની નકલ મેળવવી. નિયમ ૨૩ : ઉમેદવારના અવસાનની સ્થિતિમાં મતદાન રદ કરવું. નિયમ ૩૪ (સી) : મતદાન મથકોમાં પ્રવેશ. નિયમ ૩૫ (૨) : મતપેટીની રચના અને રંગની મંજૂરી. નિયમ ૪૮ (૨) : આપત્કાલમાં મતદાન મુલતવી રાખવામાં આવે ત્યારે મતદાન શરૂ કરવા માટે અન્ય દિવસ નિયત કરવો. નિયમ ૪૮ (૩) : નિયમ ૪૮ (૨) હેઠળ નિશ્ચિત કરાયેલ મતદાનની તારીખ, સ્થળ અને સમય અંગે રિટર્નિંગ અધિકારીને જાહેરનામું પ્રસિદ્ધ કરવા દિશાનિર્દેશ આપવો. નિયમ ૪૯ (૧) (સી) : મતપેટી નાશ પામે વગેરે તેવી સ્થિતિમાં રિટર્નિંગ અધિકારી પાસેથી અહેવાલ મેળવવો. નિયમ ૪૯ (૨) (૧) : નિયમ ૪૯ (૧) (સી) હેઠળના રિટર્નિંગ અધિકારીના અહેવાલ પર વિચારણા કરીને મતદાનને અમાન્ય જાહેર કરવું અને નવેસરથી

મતદાન માટે દિવસ નિયત કરીને સમય નક્કી કરવો. નિયમ ૪૯ (૨) (૧૧) : પ્રક્રિયામાં થયેલી ભૂલ અથવા અનિયમિતતા મહત્વપૂર્ણ ન હોય અને તેનાથી ચૂંટણીના પરિણામ પર અસર નહીં થાય એવી સંતોષકારક સ્થિતિમાં રિટર્નિંગ અધિકારીને દિશાનિર્દેશ આપવો. નિયમ ૬૦ (૧) : મતોની ગણતરી અંગે સામાન્ય અથવા વિશેષ દિશાનિર્દેશ આપવો. નિયમ ૬૩ (૧) (૩) : પરિણામની ઘોષણા અને પ્રસિદ્ધિ. નિયમ ૬૩ (૪) : નિર્દિષ્ટ સત્તાધિકારીઓને પરિણામની નકલ મોકલવી.

એસડી/- (વાય.જે. ડિજિટ) સચિવ રાજ્ય ચૂંટણી પંચ.”

૭.૧ ઉપરોક્ત આદેશનું સાદું વાચન કરતાં જે સ્પષ્ટ થાય છે તે આ મુજબ છે:-

(એ) પંચાયતો માટેની મતદાર યાદીઓની તૈયારીનું સર્વેક્ષણ, નિર્દેશન અને નિયંત્રણ તેમજ પંચાયતોની તમામ ચૂંટણીનું આયોજન રાજ્ય ચૂંટણી આયોગમાં નિહિત છે.

(બી) અનુચ્છેદ ૨૪૩ ક ની ખંડ (૩) મુજબ જોગવાઈ કરેલ મુજબ, રાજ્ય સરકારે રાજ્ય ચૂંટણી આયોગને સોંપાયેલ કાર્યોના નિર્વહ માટે જિલ્લાઓના કલેક્ટરો સહિત તેમના સ્ટાફની સેવાઓ આયોગને ઉપલબ્ધ કરાવી છે.

(સી) કલેક્ટરો અને કર્મચારીવર્ગ આપોઆપ રાજ્ય ચૂંટણી આયોગના અધિકારીઓ અને કર્મચારીવર્ગ બની જાય છે.

(ડી) જે આદેશ, નોટિસો, અધિસૂચનાઓ કલેક્ટરો દ્વારા જારી કરવામાં આવી શકે છે, તે રાજ્ય ચૂંટણી પંચના અધિકારીઓ તરીકે જારી કરવામાં આવશે અને જે આદેશ કલેક્ટર દ્વારા જારી કરવામાં આવી શકે છે, તે તેની કલેક્ટર તથા રાજ્ય ચૂંટણી પંચના અધિકારી તરીકેની હેસિયતમાં જારી કરવામાં આવશે.

૮. ઉપર પુનઃઉદ્ભૂત કરવામાં આવેલી કેટલીક જોગવાઈઓના વિશ્લેષણથી જણાય છે કે “પંચાયતો” માટેની મતદાર યાદીઓ તૈયાર કરવાની દેખરેખ, દિશાનિર્દેશ અને નિયંત્રણ તથા ચૂંટણીઓનું સંચાલન, જેમાં આ શબ્દનો અર્થ ગામ, મધ્યવર્તી તથા જિલ્લા સ્તરે રાજ્ય સરકાર દ્વારા રચાયેલ સ્વશાસનની સંસ્થા (અનુચ્છેદ ૨૪૩બી) એવો થાય છે, તે રાજ્ય આયોગમાં નિહિત છે. અનુચ્છેદ ૨૪૩કેની કલમ (૧) માં સૂચિબદ્ધ કાર્યોના નિર્વહ માટે રાજ્ય આયોગ રાજ્યના રાજ્યપાલને આવશ્યક સ્ટાફ ઉપલબ્ધ કરાવવા વિનંતી કરી શકે છે અને પાછળોકર્તા માટે એવો સ્ટાફ ઉપલબ્ધ કરાવવો આવશ્યક છે. અનુચ્છેદ ૨૪૩કેની કલમ (૪) રાજ્ય વિધાનમંડળને પંચાયતોની ચૂંટણીઓ સંબંધિત અથવા તે સાથે સંકળાયેલા વિષયો અંગે કાયદો ઘડવા અને જોગવાઈઓ કરવાની સત્તા આપે છે. તેથી, આ સત્તા સંવિધાનમાં સમાવિષ્ટ અન્ય જોગવાઈઓને આધીન છે, જેમાં અનિવાર્ય રીતે અનુચ્છેદ ૨૪૩કેની કલમ (૧) અને સંવિધાનનો અનુચ્છેદ ૨૪૩એન સમાવેશ પામે છે.

૯. અરજદાર તરફથી હાજર થયેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી મજમુદારે રજૂ કરેલી આ દલીલથી અમે પ્રભાવિત થતા નથી કે મતદાર યાદીઓની તૈયારી અને પ્રકાશનના

મામલે અથવા તેમાં ઉમેરો કે કાપકૂપ કરવા બાબતે સંબંધિત જિલ્લાના કલેક્ટરોના પક્ષમાં ચૂંટણી આયોગ દ્વારા સત્તાનું નોંધપાત્ર પ્રતિનિધિકરણ કરવામાં આવ્યું છે, ખાસ કરીને ત્યારે, જ્યારે રાજ્ય ચૂંટણી આયોગને મતદાર ચાદીઓની તૈયારી અને પંચાયતોની ચૂંટણીના આયોજન, દિશાનિર્દેશ અને નિયંત્રણની વિશિષ્ટ સત્તા પ્રાપ્ત છે.

૧૦. ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૪૩ક ની ઉપકલમ (૪) “આ સંવિધાનની જોગવાઈઓને આધિન” એવા શબ્દપ્રયોગથી શરૂ થાય છે અને તે નિર્ધારિત કરે છે કે રાજ્યનું વિધાનમંડળ કાયદા દ્વારા પંચાયતોની ચૂંટણી સંબંધિત અથવા તેની સાથે સંકળાયેલા તમામ મુદ્દાઓ અંગે જોગવાઈ કરી શકે છે. અનુચ્છેદ ૨૪૩ક ની ઉપકલમો (૧) થી (૪) નું સંયુક્ત વાચન કરતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે મતદાર ચાદીઓની તૈયારી તથા પંચાયતોની તમામ ચૂંટણીઓના આયોજન બાબતે અધિરીક્ષણ, દિશાનિર્દેશ અને નિયંત્રણની સત્તાનો ભંડાર રાજ્ય આયોગ છે, પરંતુ આ સત્તાનો ઉપયોગ પંચાયતોની ચૂંટણી સંબંધિત અથવા તેની સાથે સંકળાયેલા મુદ્દાઓમાં રાજ્ય વિધાનમંડળે બનાવેલા કાયદા સાથે સુસંગત રીતે કરવો પડે છે.

૧૧. અમારા મત મુજબ, અમારી સમક્ષ પડકારવામાં આવેલા આદેશને ધ્યાનમાં લેતા, મતદાર ચાદીઓની તૈયારી, પુનરીક્ષણ અને સુધારણા તેમજ ચૂંટણીના સંચાલન સંબંધે નિયુક્ત કોઈપણ અધિકારી અથવા સ્ટાફને, તેઓ જે અવધિ

દરમિયાન આવી કામગીરીમાં નિયોજિત હોય તે અવધિ માટે, રાજ્ય ચૂંટણી આયુક્તને પ્રતિનિયુક્તિ પર ગણવામાં આવશે અને એવા અધિકારીઓ તથા સ્ટાફ તે અવધિ દરમિયાન રાજ્ય ચૂંટણી આયુક્તના નિયંત્રણ, અધીરક્ષણ અને શિસ્તને આધીન રહેશે. ૧૨. ‘ડેલિગેટ્સ નોન પોટેસ્ટ ડેલિગારે:’ નામનો સિદ્ધાંત એ પ્રશ્ન સાથે સંબંધિત છે કે કાયદાકીય સત્તાધિકારી, જેને વિધાન દ્વારા પોતાને સોંપવામાં આવેલ વિવેકાધિકાર છે, તે કેટલા પ્રમાણમાં અન્યને તેનો ઉપયોગ કરવાની પરવાનગી આપી શકે. એ સાચું છે કે સામાન્ય અર્થમાં પ્રત્યાયોજનનો અર્થ એવો નથી કે પ્રત્યાયોજન આપનાર સત્તાધિકારી પોતાની કાયદેસરની સત્તાઓથી વિમુખ થઈ જાય; પરંતુ તેનો અર્થ વધુ યોગ્ય રીતે એવો થાય છે કે તેવા કાર્યો કરવા માટે સત્તા પ્રદાન કરવી કે જે અન્યથા તે વહીવટી સત્તાધિકારીએ પોતે જ કરવા પડત. તેમ છતાં, જો વિધાનમાં નામનિર્દિષ્ટ વહીવટી સત્તાધિકારી પોતાની કાયદેસરની સત્તાના અમલનો અમુક ભાગ જેને સોંપે છે તેના કાર્યો ઉપર સામાન્ય નિયંત્રણ પોતાના હાથે રાખે છે અને તે વહીવટી સત્તાધિકારી દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતું નિયંત્રણ નોંધપાત્ર પ્રમાણનું હોય, તો કાયદાની દૃષ્ટિએ ત્યાં કોઈ “પ્રત્યાયોજન” ગણાતું જ નથી અને “ડેલિગેટ્સ નોન પોટેસ્ટ ડેલિગારે:” નામનો સિદ્ધાંત લાગુ પડતો નથી. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, જો કોઈ કાયદાકીય સત્તાધિકારી પ્રત્યાયોજિત વ્યક્તિને તેને સોંપવામાં આવેલા વિષયો બાબતે કોઈ તૈયારીસ્વરૂપ કાર્ય હાથ ધરવા અને પ્રારંભિક નિર્ણય લેવા સશક્ત કરે, પરંતુ એવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યા પછી તેને મંજૂર કે અમંજૂર કરવાની સત્તા પોતાના હાથે જ રાખે, તો સત્તાધિકારી દ્વારા જાળવવામાં આવેલ નિયંત્રણનું

પ્રમાણ એટલું નજીકનું હોય કે તે નિર્ણયને સત્તાધિકારીનો પોતાનો નિર્ણય માનવો યોગ્ય બને, ત્યારે એવો નિર્ણય વૈધ રીતે કરવામાં આવેલ ગણાશે.

૧૩. ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, અમે પ્રધુત કુમાર બોઝ વિ. હોન'બલ ધ ચીફ જસ્ટિસ ઓફ કલકત્તા વડી અદાલત [એ.આઈ.આર. ૧૯૫૬ એસ.સી. ૨૮૫] ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના એક નિર્ણયનો સાનુકૂળ ઉલ્લેખ કરી શકીએ છીએ, જેમાં અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

એવું સુસ્થાપિત રીતે માન્ય છે કે આવા અધિકારનો ઉપયોગ કરતો કોઈ કાયદેસર પદાધિકારી, માત્ર જવાબદાર અને સમર્થ અધિકારીને તપાસ કરીને અહેવાલ આપવા માટે નિયુક્ત કરે છે એટલા માત્રથી, તેણે પોતાની કાર્યો સોંપી દીધી છે એવું કહી શકાય નહીં. આ કોઈપણ વહીવટી અધિકારના ઉપયોગ કરવાની સામાન્ય પદ્ધતિ છે. જે સોંપી શકાય નહીં, સિવાય કે જ્યાં કાયદો સ્પષ્ટપણે તેવી જોગવાઈ કરે, તે એવો અધિકાર ઉપયોગ કરવા અંગેની અંતિમ જવાબદારી છે.

૧૪. અમે સર્વોચ્ચ અદાલતના બંધારણીય ખંડપીઠના બેરિયમ કેમિકલ લિમિટેડ અને અન્ય વિ. કંપની લો બોર્ડ અને અન્ય [એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૨૯૫] ના મામલામાં આપેલા નિર્ણયનો પણ ઉલ્લેખ કરી શકીએ. પરિણે ૩૬ માં સર્વોચ્ચ અદાલતે કરેલ અવલોકનો નીચે મુજબ છે:

૩૬. પરંતુ “ડેલેગેટસ નોન પોટેસ્ટ ડેલેગેટ” આ સૂત્રને અતિશય આગળ ધકેલવું જોઈએ નહીં. આ સૂત્ર કાયદાનો કોઈ નિયમ સમાવી લેતું નથી. તે કોઈ સત્તા પ્રદાન કરતી વિધિ કે અન્ય દસ્તાવેજના અર્થઘટનનો એક નિયમ સૂચવે છે. પ્રથમ દ્રષ્ટિએ, કોઈ સત્તાને વિધિ દ્વારા અપાયેલ વિવેકાધિકાર તે જ સત્તા દ્વારા અને અન્ય કોઈ દ્વારા નહીં, એવો ઉપયોગ થવાનો અભિપ્રેત હોય છે. પરંતુ, વિધિની ભાષા, વ્યાપ અથવા હેતુમાં રહેલા કોઈ વિરોધાભાસી સંકેતો દ્વારા તે અભિપ્રાય નકારવામાં આવી શકે છે. જે અર્થઘટન વિધિના હેતુ અને ઉદ્દેશને શ્રેષ્ઠ રીતે સિદ્ધ કરે તે સ્વીકારવું જોઈએ.

૧૫. ઉપરોક્ત કારણોસર, જાહેર હિતની અરજીના સ્વરૂપની આ રિટ-અરજીમાં અમને કોઈ સાર જણાતો નથી અને તેથી, આ અરજીફળ થવી જોઈએ નહીં. તદનુસાર, આ અરજી નામંજૂર કરવામાં આવે છે. ખર્ચ નહીં.

સહી/ – (ભાસ્કર ભટ્ટાચાર્ય, ન્યાયમૂર્તિ)

સહી/ – (જે.બી. પારડીવાળા, ન્યાયમૂર્તિ)

*The translation of this judgment has been provided by M/s
Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.*

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.